

Alle onderzoek wordt gemotiveerd door belangen en ambitie

Foodlog onderzocht of en hoe bedrijven in de voedingsindustrie invloed uitoefenen op onderzoek dat zij door wetenschappelijke instellingen laten uitvoeren. Publiek en publiek-privaat onderzoek blijkt in dezelfde mate beïnvloed. Het gevaar zit in een andere hoek: de kritiek is uit de wetenschap verdwenen.

TEKST ELSKE GRAVESTIJN (FOODLOG) BEELD HUIS VAN VERBEELDING

In opdracht van de Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO) onderzocht Foodlog de ruimte voor academische vrijheid in de voedings- en gezondheidswetenschappen. Het onderzoek richtte zich op de vraag in hoeverre voedingsonderzoekers hun nieuwsgierigheid en creativiteit kwijt kunnen in hun werk, en of deze vrijheid varieert per financieringsbron: publiek, privaat of publiek-privaat. Uit exploratieve gesprekken in de vorm van mild gestructureerde interviews met dertig onderzoekers van verschillende universiteiten en bedrijfsinstellingen blijkt dat de werking van het onderzoekssysteem de academische vrijheid beperkt, ongeacht de financieringsbron.

Financiering

De financieringsbron bepaalt het type onderzoek. Onderzoekers ontvangen

financiële middelen vanuit drie bronnen: geheel publiek (vanuit de overheid), geheel privaat (vanuit bedrijven, non-profitorganisaties, belangenkoepels of mecenasen) of een mix van beide (publiek-privaat). Bij publiek-privaat onderzoek moeten publieke middelen gematched worden met private middelen van voornamelijk bedrijven. Dit is de dominante vorm van academisch onderzoek in Nederland. Het onderzoekssysteem als totaal is gebaseerd op onderzoeksoproepen (calls) en private opdrachten die financiering ontvangen. Hoeveel geld beschikbaar is voor wetenschappelijk onderzoek op het gebied van voeding en gezondheid kon op basis van openbare bronnen niet betrouwbaar in kaart worden gebracht. Onderzoeksexperts gaven aan dat er geen betrouwbare overzichten zijn. De exploratieve gesprekken lieten het volgende zien:

Publiek gefinancierd onderzoek blijkt doorgaans meer ruimte te bieden om onderzoeksvragen bij te sturen dan privaat gefinancierd onderzoek. Wel kan dit ten koste gaan van innovatie. Vernieuwend onderzoek dat afwijkt van gevestigde denkwijzen wordt vaak vermeden om financiering veilig te stellen. De voorkeur gaat uit naar projecten die bestaande kennis en denklijnen nader bevestigen.

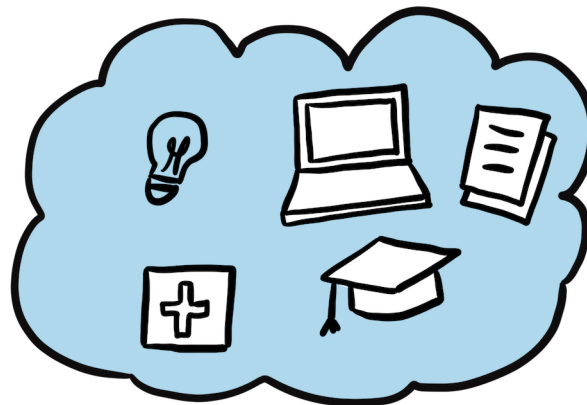
Privaat gefinancierd onderzoek biedt ruimte voor nieuwsgierigheid en creativiteit binnen gestelde kaders. Onderzoekers worden op een onderwerp uitgedaagd hun kunnen naar beste vermogen in te zetten. Bedrijven zijn vooral geïnteresseerd in praktisch toepasbare en voor hen gunstige resultaten die hen een concurrentievoordeel kunnen opleveren. Strikte afspraken zorgen voor duidelijkheid en structuur tijdens het onderzoeksproces. Bedrijven

stellen doorgaans heldere doelen en verwachtingen. Dat helpt niet alleen om het onderzoek efficiënt te organiseren, maar ook de kwaliteit van de onderzoeksresultaten te verbeteren. Zo werd een voedingsonderzoek naar de gezondheidseffecten van amandelen van de Universiteit Maastricht gefinancierd door de Amerikaanse private instelling Almond Board of California. Bij het vinden van negatieve onderzoeksresultaten voor de consumptie van amandelen werden de onderzoekers verplicht om nog eens kritisch naar de resultaten te kijken of niet iets over het hoofd was gezien.

In **publiek-private samenwerkingen** ervaren onderzoekers de meeste vrijheid, omdat deze financieringsvorm een balans biedt tussen publieke en private belangen. Deze vrijheid heeft grenzen doordat commerciële belangen bepalen welke kennis het onderzoek moet opleveren. Soms wordt de onderzoeksvraag tijdens het proces bijgestuurd, zodat de uiteindelijke publicatie beter aansluit bij de gewenste resultaten. Onderzoekers moeten opereren binnen de kaders van wat financieel haalbaar en relevant wordt geacht.

Calls, ambities en belangen

Wetenschap wordt gezien als een objectieve zoektocht naar waarheid. Dit onderzoek onderstreept echter dat wetenschap eerder een spel is van perspectieven op methodische basis. Objectiviteit wordt bepaald door de mate waarin methodes streng of juist minder meedogenloos worden toegepast, maar speelt geen rol bij de keuze van het daar bovenliggende perspectief dat de basis bepaalt voor het onderzoekskader. Dit betekent niet dat streng uitgevoerd onderzoek niet integer

is. Uiteindelijk wordt het onderzoekskader vooral bepaald door de intuïties, ambities en belangen van de financier. Die afhankelijkheid bestaat per definitie. De structuur met vooraf bepaalde richtlijnen en onderzoeksvragen dwingt onderzoekers in vaste denkkaders, ongeacht of het onderzoek publiek, privaat of publiek-privaat gefinancierd is. Zo wordt academische vrijheid in werkelijkheid beperkt door de specificiteit van calls, ambities en belangen die maatschappelijke, zakelijke of politieke belangen dienen.

Voorspelbaar onderzoek

De beperkte academische vrijheid heeft een directe invloed op het soort vragen dat onderzoekers durven stellen. De druk om te presteren en te publiceren binnen de kaders van de financiering leidt tot een voorkeur voor veilig, voorspelbaar onderzoek. Dit beperkt de mogelijkheid om echt vernieuwende en kritische vragen te stellen die het potentieel hebben om bestaande wetenschappelijke paradigma's te doorbreken. Vooral ervaren onderzoekers merken een gebrek aan ruimte voor kritische reflectie op de gestelde onder-

zoeksvragen en de resultaten van collega's. Een geïnterviewde merkt op: "Het hebben van een consensus op zichzelf is al een beperking van vrijheid."

Groei van kennis blijft achter

Een bijkomend probleem van het ontbreken van kritische en vernieuwende vragen is dat de groei van kennis achterblijft en dus ook de praktische implementatie van onderzoeksbevindingen. Het is opvallend dat voedingsadviezen vrijwel niet veranderen, zoals de Schijf van Vijf en zijn varianten in andere landen, terwijl er verhitte debatten lopen. Denk aan het debat over de schadelijkheid van ultrabewerkt voedsel (UPF's), vergelijkbaar met eerdere discussies over koolhydraten en vetten die nauwelijks resultaat opleverden. Bedrijven nemen sneller beslissingen over vragen die in hun eigen belang zijn en zullen geneigd zijn wezenlijke kennis om begrijpelijke redenen voor zichzelf te houden. Als we beperkte kennisexpansie een probleem vinden, moet dat vermoedelijk gezocht worden in calls die in een moeilijk te doorbreken paradigma blijven ronddraaien. Op basis van inzichten van geïnterviewden wekt het onderzoek de suggestie dat dit te maken heeft met belangen van de bladen die het monopolie hebben om wetenschappelijk onderzoek te publiceren. Ondanks hun systeem van 'peer reviews', staan ze fundamentele kritische beoordeling en fundamentele hypotheseontwikkeling in de weg.

Jonge onderzoekers haken af

Het bestaande onderzoekssysteem op het gebied van voeding en gezondheid legt druk op jonge onderzoekers. Ze ontdekken al snel dat succes niet alleen afhangt van >

De druk om te presteren en te publiceren binnen de kaders van de financiering leidt tot een voorkeur voor veilig, voorspelbaar onderzoek

Strebers die onderzoeksgelden binnen weten te halen, versterken het onderzoekssysteem en staan innovatie in de weg

hun kennis en methodische, systematische en kritische vaardigheden, maar minstens zoveel van hun vermogen om het systeem te bespelen. Ze moeten zich staande houden in een competitieve omgeving waar het binnenhalen van financiering cruciaal is voor carrièreontwikkeling. Jonge onderzoekers besteden doorgaans meer tijd aan het verkrijgen van financiering dan aan onderzoek. Begeleiding is vaak beperkt doordat professoren goed zijn in hun vak, maar niet altijd weten hoe ze jonge onderzoekers aandacht kunnen bieden, inspireren en ondersteunen in het ontwikkelen van wetenschappelijke vaardigheden. Daarbij komt dat ook hoogleraren een groot deel van hun tijd besteden aan het binnenhalen van financiering en ‘ticking the boxes’ van de calls en het systeem.

Kritische denkers haken af

Het zijn van een briljante onderzoeker is geen garantie voor wetenschap die zich vanuit kritisch denken ontwikkelt. Strebers die onderzoeksgelden binnen weten te halen, versterken het onderzoekssysteem en staan innovatie in de weg. Dit creëert een vicieuze cirkel die moeilijk te doorbreken is. Om te voorkomen dat kritische jonge talenten afhaken en verloren gaan, is begeleiding en ondersteuning nodig. Dit kan door coaching en emotionele ondersteuning, zodat ze zich kunnen richten op hun onderzoek zonder te worden opgeslokt door de oneigenlijke druk van het financiële systeem dat wordt bepaald door ivoren torens van uitgangspunten. Meer dan een handvol geïnterviewden ervaart taboes om die kritisch te bespre-

ken en doet daar ook liever geen poging meer toe.

Het systeem werkt niet alleen tegen origineel denkend jong talent, maar ondermijnt ook de kwaliteit van het onderzoek. Onderzoekers volgen de financieringsstromen, wat leidt tot onderzoek dat eerder praktisch dan fundamenteel is. Bedrijven hebben alle reden om te investeren in toegepast onderzoek, maar als publiek onderzoek hetzelfde pad volgt beperkt dit de potentie van wetenschap om echte vooruitgang te boeken op het gebied van nieuwe, fundamentele kennis.

Cirkel doorbreken

Met dit onderzoek doet Foodlog een oproep om weer ruimte te maken voor kritisch denken in de wetenschap rond voeding en gezondheid. Mogelijk is deze oproep ook relevant voor meer wetenschappen. Onderzoekers zien de voordelen van meer ruimte voor kritische reflectie ten behoeve van vernieuwing binnen het onderzoek. Ze zien alleen geen mogelijkheden om die ruimte als individuele onderzoekers te creëren. Ze kunnen de cirkel niet doorbreken omdat het systeem daar te krachtig voor is.

Cultuuromslag

Ruimte voor kritiek vergt een cultuur die positief staat tegenover kritisch denken. Het weer opbouwen van zo'n cultuur vergt aan de zijde van de onderzoeker de wil om daar de instrumenten voor te creëren en aan de zijde van financiers de wil om de

opbouw van die cultuur te steunen, daar middelen voor ter beschikking te stellen en een transparanter en flexibeler financieringssysteem in te richten. Dat systeem zou niet langer alleen de geldende denklijnen en belangen van publieke opdrachtgevers mogen dekken, maar moet ook nadrukkelijk ruimte maken voor onderzoekers met originele gedachten en hypothesen. Wetenschap mag dan een spel van perspectieven zijn, de financiering van wetenschap uit publieke middelen mag geen ‘road block’ zijn in de zoektocht naar nieuwe perspectieven op de werkelijkheid die kritisch en origineel denken kan opleveren.

Tot slot

Op dit moment wordt in Nederland vermoedelijk buitensporig veel publiek en als wetenschap gelabeld onderzoeksgeld besteed aan de vertaling van kennis in praktische toepassingen. Dat is een gevolg van de in ons land dominante publiek-private financiering van onderzoek. Als we vinden dat wetenschap gaat over de ontdekking van nieuwe kennis, is dat een verkeerde besteding van voor wetenschappelijk onderzoek bestemde budgetten. <

Referenties

1 Rapport Academische Vrijheid in de Voedingswetenschappen (december 2023)